

ÎN CĂUTAREA SENSULUI – UN REMARCABIL PERIPLU TEORETIC
Mircea Braga, În căutarea sensului, Ideea Europeană, 2021

Prof. univ. dr. DIANA CÂMPAN
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Abstract: *This review of the book of the historian and literary critic Mircea Braga emphasizes the importance of the author's points of view on the movement of ideas of culture theory and the theory of mentalities, as they are highlighted in the studies in the volume.*

Keywords: *Mircea Braga, culture, theory, philosophy, literature;*

Filozof al culturii, teoretician și istoric literar, Mircea Braga își asumă, prin fiecare carte care vede lumina tiparului, responsabilitățile specifice intelectualului situat pe raftul întâi al culturii actuale, care știe că un punct de vedere trebuie asumat până la capăt ca potențial deschizător de perspective în gândire și creator de sistem. Cu o puternică vocație a așezării în cultura înaltă, universitarul Mircea Braga a semnat, până în acest moment, numeroase volume de teorie și critică literară, filozofia și sociologia culturii și hermeneutică literară: *Spectacolul de teatru și colaboratorii lui* (în colaborare) Baia Mare, 1970; *Sincronism și tradiție* (Cluj-Napoca, Dacia, 1972); *Conjuncturi și permanențe* (Cluj-Napoca, Dacia, 1976); *Destinul unor structuri literare* (Cluj-Napoca, Dacia, 1979); *Istoria literară ca pretext* (Cluj-Napoca, Dacia, 1982); *V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului* (București, Minerva, 1984); *Când sensul acoperă semnul* (București, Eminescu, 1985); *Recursul la tradiție* (Cluj-Napoca, Dacia, 1987); *Pe pragul criticii* (Sibiu, Transpres, 1992); *Decupaje în sens* (Sibiu, Imago, 1997); *Cultura – o utopie asumată?* (Sibiu, Imago, 2000); *Teorie și metodă* (Sibiu, Imago, 2002); *Replieri interpretative* (Sibiu, Imago, 2003); *Dincolo de binele și răul culturii. Fr. Nietzsche, vol. I* (Sibiu, Imago, 2006); *Constantin Noica și Sibiul* (Sibiu, Imago, 2007); *V. Voiculescu – Măștile căutării de sine (O hermeneutică a orizonturilor creației)* (București, Editura Academiei Române, 2008); *Geografii instabile* (Sibiu, Imago, 2010); *Despre ordinul suveran al receptării*, (Sibiu, Imago, 2013); *La izvoarele aventurii metodologice moderne* (Iași, Tipo Moldova, 2013); *Rătăcind prin canon* (Iași, Tipo Moldova, 2013); *Dincolo de binele și răul culturii. Fr. Nietzsche, vol. II* (Sibiu, Imago, 2014); *Ecce Nietzsche* (București, Editura Academiei Române, 2015); *Ultima frontieră* (Ideea Europeană, 2018); *Biblioteca și irealul din real* (Editura Academiei Române, 2020), fiind și realizatorul a peste 40 de ediții îngrijite și antologii coordonate și prefațate (V. Alecsandri, I. Creangă, I. Slavici, O. Goga, I. Minulescu, M. Sadoveanu, G. Călinescu, N. Batzaria, Constantin Noica, Aron Cotruș, A.E. Baconsky, Oscar Lemnar), dar și semnatarul a zeci de studii și articole **în cele mai prestigioase periodice:** „Steaua”, „Contemporanul”, „România literară”, „Caietele Echinoc”, „Lucafărul”, „Transilvania”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Vatra”, „Limbă și literatură”, „Jurnalul literar”, „Tribuna” „Astra”, „Teatrul”,

„Manuscriptum”, „Revue Roumaine”, „Convorbiri literare”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Ramuri”, „Continent”, „Familia”, „Curentul” (München), „Discobolul”, „Arhipelag”, „Acolada”, „Euphorion” ș.a.

Sociolog al culturii, Mircea Braga fixează o *tipologie a actului lecturii din unghi sociologic*, gest de întemeiere și ordonare stârnit de premisele oferite de Mikel Dufrenne, G. Lukács, Traian Herseni, Lucien Goldmann, interesante fiind relaționările realizate de autor între cele trei tipuri de lectură (para-estetică, extra-estetică și estetică propriu-zisă) și, respectiv, „conștiința finalității actului creator și demersul valorizator”. Interesat de sistemul culturii / literaturii, de funcțiile și rezonanțele operei artistice și de migrația codurilor lecturii în consens sau, din contră, în răspăr cu timpul istoric, Mircea Braga dezvoltă interesante eseuri de reconsiderare a filoanelor teoretice strategice, printr-o revizitare a canoanelor. Spre exemplu, despărțindu-se de linia tradițională a teoretizărilor propuse de Găetan Picon, Claude-Lévy Strauss, Louis Millet, Jean Starobinsky sau Louis Hjelmslev, Mircea Braga analizează caracterul sistemic al *structurii*, privită ca o conceptualizare metodologică: „În ordinea straturilor pe care le presupune opera de artă (și poate nu atât opera, cât procesul de creație), structura poate fi definită ca treapta unei prime «materializări», a unei prime «concretizări» a fluidului și a «esenței» ce se întrupează artistic”. Simultan, teoreticianul Mircea Braga își propune să clarifice coordonatele unui posibil obiect al psihologiei artei, pornind de la reprezentarea conceptului în linia unor Richard Müller-Freienfels, Volkelt, Lunacearski, L.S. Vigotski. Recuperarea consistenței obiectului/obiectelor psihologiei artei deschide perspectiva analizelor centrate, în teoria generală a artei, pe câteva nivele de receptare.

Cea mai proaspătă perspectivă asupra actului creației ca sistem valorizant o oferă Mircea Braga în volumul **Mircea Braga, În căutarea sensului**, apărut la Ideea Europeană, în 2021, volum structurat, strategic, în două părți ancorate în problematici actuale de mare forță: I. *DESTIN ȘI SENS ÎN LITERATURĂ* și, respectiv, II. *DE LA IMAGO MUNDI LA MUNDUS IMAGINALIS*.

Inauguralele „Gânduri răzlețe” despre „oarecum ciudatul concept de *sens*” proiectează, încă din primele pagini, provocarea metodei: nu ne vom situa, nicidecum, într-o lectură comodă și leneșă, ci punerile în cadru vor fi de natură să incite la regândirea unor concepte-ancoră, în economia cărora teoreticianul dezvoltă ample structuri analitice aplicate unor probleme de fond ale culturii actuale, arondate plaje de semnificații din jurul *Sensului* ființei înseși. Provocarea este evidentă și ține de ontologie: „În mare și păstrând simplificarea la extrem, gândirea noastră asupra ființei și a ființării se structurează între normativul religios și cel al filosofiei, acesta din urmă scindat între a «*trăi viața în prezentul ei*», cum afirma Nietzsche, și a o înțelege ca având marcajul imprimat de Heidegger, deci «*ființă îndreptată spre moarte*»” (p. 8). În acest context, studiul care deschide amintitul volum al lui Mircea Braga impune câteva deschideri conceptuale în siajul „actului de viață” dat de întâlnirea cu literatura, fiind traversate, cu meandre analitice fine, teoriile asupra actului cultural în sine, venite dinspre M. Heidegger, Paul Ricoeur, J.J. Wunenbuger, Viktor E. Frankl ș.a. Plimbările teoretice se fac, însă, cu conștiința impunerii unor întrebări-matrice, imperativ necesare în actualitate. Mărturisirea autorului este pe cât de sinceră, pe atât de incitantă: „dar suntem conștienți, totodată, că poposim într-un paradox. Aflându-ne într-o epocă în care tentațiile de a atinge o cât de fragilă prestanță socială prin atașarea titlului de autor

unui făcător de pagini acoperite cu litere a dus la inundarea pieței cărții zămislite în absența flagrantă a înzestrării, când ai libertatea de a scrie orice și oricum, susținându-ți financiar «*producția*», ne întrebăm: unde mai este «*omul cultural*», din moment ce acesta nu mai există nici în proiecția lui «*Homo deus*» al lui Noah Harari?» (p. 16)

Se regăsesc, în volum, eseuri ample, de mare forță ideatică, în jurul unor cărți sau studii relativ recente, Mircea Braga propunându-și, în fond, un focus coerent și pertinent asupra mișcării teoriei și actului receptării produsului literar / cultural. Reținem, între multiplele paliere de interes, *Proiectul unei paradigme a non-diferențierii* (cu dezbateră principiilor „internaționalizării” literaturii, așa cum sunt ele proiectate de Pascale Casanova, mai ales în *Republica Mondială a Literelor*), *Singurătate și poezie. Ileana Mălăncioiu* (pornind de la aserțiunile lui Eugen Negrici asupra poetei), *Palimpsestul lui Ion Horea, Pașii reclusiunii poetului* (eseu asupra volumului Dianei Câmpan, apărut la Editura Academiei Române, *Utopii, dileme, solitudini - pragurile poeticului în secolul XX*, 2015), *Lumea - în prada timpului* (eseu asupra poeziei lui Constantin Cubleșan), *Cu Andrei Codrescu - între realitate și imaginar, Romanul mahalalei - dinamica polarității, Mircea Zăciu - la capătul unei true story, Galeria mistificațiilor* (eseu asupra „bibliotecii culturale” a regretatului critic și istoric literar Mircea Anghelescu), *Nietzsche - „ultimul profet al acestei lumi în care trăim”* (text dedicat volumului lui Nicolae Breban *Fr. Nietzsche. Maxime*).

Cea de-a doua parte a volumului reunește șase studii teoretice în jurul celor două concepte - „*imago mundi*” și „*mundus imaginalis*” -, de această dată Mircea Braga lăsând să circule, în analize concentrate ori în volute inteligente, puncte de vedere asupra proiecțiilor imaginarului și asupra aprențării acestuia cu semnele mito-simbolice ale lumii (*Mituri și miteme în literatură, Mitul și structura sa arhetipală, Răul - de la modul la motiv, Privirea înghețată a ultimului Decheneu, Cheile unui roman, La intersecția sensurilor*). Nucleele dezbaterilor sunt date de punctele de intersecție cu gândirea unor filozofi ai culturii, de la Mircea Eliade până la Gabriel Liiceanu, remarcabile fiind deopotrivă apetența pentru cadrele largi ale filozofiei și teoriei mentalităților și, simultan, reconsiderarea paradigmei religiosului.

În zona mediană a cărții, Mircea Braga înserează un amplu studiu (*De la „monoteismul” comentariului critic la „politeismul” instituției critice*), din care extragem tocmai ideea-cadru a întregului volum, asupra căreia se cuvine să stăruim îndelung: „Dacă este adevărat că nicio operă nu se poate desprinde radical de ființă și că aceasta, în actele care o exprimă, nu-și poate ascunde determinările - în ordinea locului, a timpului, a mentalului și a „recuzitei” simțirii - , atunci, nici comentariul nu mai poate fi văzut ca exercițiu izolat, lipsit de adecvare ca o consecință a absenței unei relaționări pe gradienteseșențiale. „Spiritul critic” este un alt fel de a spune că, de fapt, conștiința de sine a criticii este o „aplicație” în conștiința de sine a literaturii, ceea ce ne apropie, dacă nu chiar ne plasează în însăși realitatea ființei și devine parte a ființării. Într-un anume fel, am putea îngheța această realitate într-o metaforă: „monoteismul” comentariului de început face loc „politeismului” criticii literare, fiindcă noua/noile paradigme se va/vor dezvolta ca diversitate teoretică și metodologică” (p. 158).